

самостійне розспівування, прослуховування записів видатних співаків, а також розкриття й інтерпретація художніх образів у музичному творі, віднайдення в ньому якісно нових рис сприятимуть формуванню майбутнього музиканта-професіонала» [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Головка Н. Самостійна робота як складова навчального процесу у вищій школі [Електронний ресурс] / Н. Головка. – Режим доступу : file:///C:/Users/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87/Downloads/vknutshp_2015_2_6.pdf.
2. Голубев П. В. Поради молодим педагогам-вокалістам / П. В. Голубев. – К. : Муз. Україна, 1983. – 62 с.
3. Карпенко Т. П. Принципи та основні методи роботи сумісної діяльності концертмейстера і студента-вокаліста [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Documents%20and%20Settings/123/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/znppo_2011_8_60.pdf.

4. Карпінець А. М. Робота з дитячим хором : методичні рекомендації / А. М. Карпінець, Д. В. Виноградча, І. Є. Лебедкіна. – К. : Ліра-К, 2017. – 36 с.

5. Ковбасюк А. М. Український пісенний фольклор у професійному формуванні вокаліста (на прикладі Львівської вокальної школи другої половини ХХ – початку ХХІ століття) : дис. ... канд. мист-ва : 17.00.03 [Електронний ресурс] / А. М. Ковбасюк. – Львів, 2017. – 216 с. – Режим доступу : http://odma.edu.ua/upload/files/kovbasyuk_dis.pdf.

6. Ткаченко З. Формування вокальних компетенцій студентів у процесі фахової підготовки [Електронний ресурс] / З. Ткаченко. – Режим доступу : http://phm.kspu.kr.ua/ojs/index.php/NZ-PMFMT0/article/viewFile/937/917.

7. Ткаченко Т. Методи самостійної роботи з постановки голосу для студентів заочного відділення на музично-педагогічних факультетах [Електронний ресурс] / Т. Ткаченко. – Режим доступу : file:///C:/Users/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87/Downloads/Mir_2011_5_8.pdf.

Дата надходження до редакції: 04.07.2018 р.

УДК 378.011. 371

Ся ГАОЯН,
аспірант Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, м. Київ

МЕТОДИ, ФОРМИ ТА АЛГОРИТМ ПОЛІХУДОЖНЬОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті обґрунтовано зміст феномену «поліхудожня підготовка майбутнього вчителя музики», окреслено форми, методи та методичні блоки її поетапного досягнення у процесі вивчення курсів історії музики та аналізу музичних творів.

Ключові слова: майбутній учитель музики, поліхудожня підготовка, музично-теоретичні дисципліни, методи, форми, методичні блоки та етапи поліхудожньої підготовки.

В статті обґрунтовано содержание феномена «полихудожственная подготовка будущего учителя музыки», раскрываются формы, методы и методические блоки ее поэтапного достижения в процессе изучения курсов истории музыки и анализа музыкальных произведений.

Ключевые слова: будущий учитель музыки, полихудожственная подготовка, музыкально-теоретические дисциплины, методы, формы, методические блоки и этапы полихудожственной подготовки.

The article reveals the content of the phenomenon of poly-artistic readiness of the future music teacher; the forms, methods and methodological blocks of its step-by-step achievement in the course of studying the history of music and the analysis of musical works.

Key words: future music teacher, poly-artistic adaptation, musical and theoretical disciplines, methods, forms, methodological blocks and stages of poly-artistic training.

Постановка проблеми. Актуальність розроблення методики поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики визначається сучасними тенденціями інтегрування освіти, зокрема й мистецької. Означений аспект відображено як в українських державних нормативних документах (Закон України «Про освіту», Концепція «Нова українська школа» та ін.), так і зарубіжних (Державна національна програма «Китай – ХХІ століття», Стратегія розвитку освіти в Китаї у ХХІ столітті та ін.), а також у документах ЮНЕСКО, зокрема в Дорожній карті мистецької освіти. У шкільній освіті поліхудожній підхід упроваджується досить активно, що потребує від учителя музики відповідних знань у сфері різних видів мистецтва, а також готовності до впровадження поліхудожнього підходу в роботу з учнями.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Зміст фахової підготовки студентів-музикантів педагогічних університетів детально і різноаспектно вивчається та розробляється низкою науковців (А. Козир, О. Комаровська, С. Коробецька, Г. Ніколаї, О. Отич, Г. Падалка, О. Реброва, О. Ростовський, Т. Смирнова, О. Щолокова та ін.), насамперед звертається увага на зміст музично-теоретичної підготовки майбутнього вчителя музики (У. Демир, Ю. Локарева та ін.). Поліхудожній аспект фахової підготовки музиканта – майбутнього вчителя також є предметом багатьох наукових розвідок (Ван Ююєці, І. Кашекова, Л. Масол, Т. Рейзекінд, О. Рудницька Л. Савенкова, Г. Шевченко, Б. Юсов та ін.).

Однак науковцями майже не розкрито питання поліхудожнього потенціалу предметів музично-теоретичного циклу, який може дієво проектуватися на всі фахові дисципліни у підготовці майбутнього вчителя музики, потужно збагачуючи її. Це досягається за умови розроблення відповідних методик.

Мета статті – на основі визначення сутності поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики та поліхудожнього потенціалу музично-теоретичних дисциплін запропонувати методичні рекомендації стосовно такої підготовки.

Виклад основного матеріалу. На основі досліджень Б. Юсова [6] (уперше висловив ідею поліхудожності в мистецькій освіті та розробив її на основі навчання образотворчого мистецтва), Г. Шевченко [5] (розпочала активне впровадження в мистецьку освіту навчання комплексом мистецтв), Л. Масол [4] (грунтовно підійшла до розробки концепції інтегративної загальної мистецької освіти), О. Комаровської [2] (дослідила полімодальність мистецьких здібностей) та інших учених, які розвивають ідею інтеграції в мистецькій освіті, пропонуємо розуміння *поліхудожньої підготовки* майбутнього вчителя музики як цілеспрямовану діяльність суб'єкта освітнього процесу з комплексного оволодіння способами взаємодії засобів різних видів мистецтва для поглиблення сприймання та рефлексії власне музичних творів, інтерпретації синтетичних художніх образів, зокрема з музичною драматургічною основою, внаслідок чого досягається певна *поліхудожня підготовленість* (обізнаність у різних видах мистецтва, в контексті яких пізнається музичний твір; знання естетико-мистецтвознавчих та психологічних основ інтеграції мистецтв; рефлексія необхідності поліхудожньої підготовки для власного

професійного розвитку та мотивація до набуття необхідного досвіду; практичні вміння асоціювати та синтезувати, залучаючи різні види мистецтв для створення оригінальних художніх образів).

Очевидно, що з усіх дисциплін музично-теоретичного циклу, які задіяні в міждисциплінарній інтеграції [3], найбільший поліхудожній потенціал закладено в курси *історії музики (ІМ)* та *аналізу музичних творів (АМТ)*. Зрозуміло, що методику поліхудожньої підготовки в процесі вивчення історії музики та в ході аналізу музичних творів слід спрямовувати на всі без винятку складові поліхудожньої підготовленості як особистісної якості, тобто на розвиток когнітивного, аксіологічного, мотиваційного, праксеологічного компонентів. Таким чином, логічно добір методів і форм необхідно здійснювати поетапно, за методичними блоками.

До основних *етапів* упровадження методики поліхудожньої підготовки віднесено: мотиваційно-інформативний; набуття операціонально-інтерпретаційних умінь; художньо-комунікативний; рефлексивно-самокоригувальний.

Основними *методичними блоками*, що спрямовані на організацію взаємозв'язку форм і методів навчання, є:

1. Поліхудожнє опанування навчального змісту музично-теоретичних курсів.

2. Визначення способів поліхудожнього використання музичних творів, що вивчаються на заняттях із музично-теоретичних дисциплін, у ході навчання майбутніх учнів.

3. Демонстрація полі художніх інтерпретаційних умінь на заняттях музично-теоретичного циклу дисциплін.

4. Упровадження поліхудожнього компонента в різні форми позааудиторної діяльності студентів – майбутніх учителів музики.

На кожному із вищепредставлених етапів поліхудожня підготовка майбутнього вчителя музики зорієнтована на розв'язання завдань усіх чотирьох методичних блоків, тобто кожен із методичних блоків реалізує завдання за єдиним методичним алгоритмом, відповідно до змісту виокремлених етапів.

Погоджуємось із Л. Масол, що, «на відміну від монопредметного викладання того чи іншого виду мистецтва із застосуванням елементарних міжпредметних зв'язків, інтегрованим курсам притаманні додаткові резерви для нарощування мистецьких знань та уявлень учнів, зростання їх художньо-світоглядної складності, емоційно-естетичної наповненості» [4, с. 67]. Однак варто зауважити, що поряд з усвідомленням важливості поліхудожнього розвитку майбутнього вчителя музики, його основою слід вважати розв'язання завдань опанування музичним матеріалом як підґрунтям для поліхудожньої підготовки, своєрідної «надбудови» над музичною фаховою. Тобто, поліхудожня підготовка не може замінити фахової музичної підготовки, а лише поглибити її.

Проаналізуємо докладніше кожен із вищепредставлених методичних блоків.

Методичний блок 1 – «*Поліхудожнє опанування навчального змісту музично-теоретичних курсів*». На *першому етапі* (мотиваційно-інформаційному) відбувається інформування майбутніх

учителів музики про зміст курсу та можливості його розширення пізнанням інших, крім музики, видів мистецтв, зацікавлення новими для них у контексті музично-теоретичних дисциплін формами творчої діяльності, стимулювання саморефлексії їх здібностей із різних видів мистецтв. На *другому етапі (набуття операціонально-інтерпретаційних умінь)* студенти занурюються в елементарне планування поліхудожнього представлення улюбленого музичного твору в обраній на власний вибір формі позааудиторної діяльності, здійснюють поліхудожні проєкції на новий мистецький матеріал із курсів ІМ та АМТ, вчатьсь добирати образні, тематичні та жанрові асоціації між творами різних видів мистецтв із метою підсилення емоційного враження від музичного твору. На *третьому етапі (художньо-комунікативному)* майбутні педагоги інтенсивно включаються в діалогічні форми роботи за допомогою інтерактивних зіставлень вербальних інтерпретацій музичних творів, встановлення аналогій та порівнянь художніх явищ, спілкуючись між собою, навчаються переносити образність одного виду мистецтва в інший тощо. На *четвертому етапі (рефлексивно-коригувальному)* важливим є стимулювання рефлексії набутого досвіду поліхудожньої інтерпретації, здійснення публічних самопрезентацій і взаємооцінювання.

Таким чином, для поетапного розв'язання завдань *методичного блоку 1* дієвими є інтерактивні *методи* (зацікавлення, евристичної бесіди), стимулювання самопізнання, збагачення понятійного апарату з різних видів мистецтв, залучення до поліхудожнього пошуку, зокрема із застосуванням мережі Інтернет. Доцільні при цьому *форми* роботи – бесіда із завданнями-провокаціями («Мистецька палітра»); виконання творчих завдань на зіставлення музичних творів зі шкільних підручників та творів із змісту курсів ІМ та АМТ; написання самооцінних есе («Це б мені найбільше вдалося, якби ...», «Що мене зацікавило, а що – ні та чому» тощо); підготовка коротких анотацій до музичних та синтетичних творів із метою зацікавити майбутніх глядачів-слухачів тощо.

Методичний блок 2 – «Визначення способів поліхудожнього використання музичних творів, що вивчаються на заняттях із музично-теоретичних дисциплін, у ході навчання майбутніх учнів». На *першому етапі (мотиваційно-інформативному)* студенти використовують матеріал курсів ІМ та АМТ для тренувального наочного представлення прикладів музичних творів і творів інших видів мистецтв, що вивчаються майбутніми учнями. Під час аналізу музичних творів вони спонтанно переводять художньо-педагогічний аналіз музичних творів у поліхудожню площину тощо. На *другому етапі (набуття операціонально-інтерпретаційних умінь)* відпрацьовуються вміння застосовувати сюжетні ігрові форми з уявними учнями в поліхудожній інтерпретації. На *третьому етапі (художньо-комунікативному)* дієвим буде моделювання і прогнозування різноманітних заходів: інтегрованих уроків, публічних презентацій музичних творів з метою поглиблення їх емоційного сприймання за допомогою включення інших видів мистецтв тощо.

На *четвертому етапі (рефлексивно-самокоригувальному)* основна увага приділяється набутому умінню самооцінювання як виду мотивації саморозвитку.

Таким чином, для розв'язання завдань *методичного блоку 2* дієвими та ефективними є такі *методи*: моделювання педагогічних поліхудожніх ситуацій, проєктування художньої драматургії занять мистецтвом; взаємооцінювання; систематизації способів, прийомів, форм використання засобів різних видів мистецтв у поліхудожній інтерпретації та опрацюванні з учнями; систематизації власних умінь щодо використання засобів різних видів мистецтв у ході організації різноманітних видів діяльності майбутніх учнів. Доречними при цьому будуть такі *форми* роботи: творчо-прогностичні завдання на матеріалі творів із курсів ІМ та АМТ, наприклад, «Мізансцени в шопенівських вальсах» тощо, імпровізації автобіографічних розповідей та діалогів від імені відомих митців – представників різних видів мистецтв, поліхудожні методичні вправлення за матеріалами музичних творів із курсів ІМ та АМТ; самопрезентації та ознайомлення із самопрезентаціями однокурсників; вправи на тренування виразного мовлення, сценічної пластики, чуття драматургії побудови текстів лекцій, презентацій тощо.

Методичний блок 3 – «Демонстрація поліхудожніх інтерпретаційних умінь на заняттях музично-теоретичного циклу дисциплін». На *першому етапі (мотиваційно-інформативному)* студенти залучаються до відтворення поліхудожніх вербальних інтерпретацій музичних творів, симультанно-асоціативних імпровізацій. На *другому етапі (набуття операціонально-інтерпретаційних умінь)* відпрацювання означених умінь активізується завдяки самопрезентаціям, створенню візуалізацій музичних образів; моделюються різноманітні ситуації художнього сприймання музичних творів у поліхудожньому контексті, з якими майбутній учитель музики ймовірно стикнеться у професійній діяльності. На *третьому етапі (художньо-комунікативному)* студентам пропонується виконати творчі проєкти, використовуючи інтерактив, фасилітацію тощо. При цьому дієвими є вправи на встановлення міжвидових мистецьких паралелей, зіставлення термінології. На *четвертому етапі (рефлексивно-самокоригувальному)* майбутні вчителі музики систематизують власні аналітико-інтерпретаційні вміння використання засобів різних видів мистецтв з метою поглиблення сприймання музичних творів, осмислюють набуті вміння (у ході цієї роботи важливо не лише спрямувати студентів на виявлення труднощів, а й позитивно налаштувати на їх подолання).

Таким чином, для розв'язання завдань *методичного блоку 3* варто обрати такі *методи*: встановлення міжвидових мистецьких асоціацій (на основі музичного твору), термінологічних перегукувань; діалогічні вправлення, систематизація аналітико-інтерпретаційних умінь із використанням засобів різних видів мистецтв для поглиблення сприймання музичних творів, зокрема діалогічні інтерактивні. Ефективними, на нашу думку, вбачаються такі *форми*: «театр одного актора», створення поліхудожніх проєктів на основі музичних творів із курсів ІМ та АМТ («Взаємопроникнення жанрів», «Поєзії музики і музика поезії», «Колорит і тембр»); завдання на зміну ролі в поліхудожніх театралізованих

презентаціях інтерпретації музичного образу; театралізовані презентації «Поліхудожньої інтерпретаційної скарбнички»; міні-майстер-класи із поліхудожньої презентації музичного твору із курсів ІМ та АМТ, інтерв'ю з «автором» музичного твору (наприклад, стосовно його ставлення до поліхудожньої інтерпретації), уявні екскурси в певну історико-культурну епоху.

Методичний блок 4 – «Упровадження поліхудожнього компонента в різні форми позааудиторної діяльності студентів – майбутніх учителів музики». На першому етапі (мотиваційно-інформативному) студентів мотивують до включення засобів різних видів мистецтв у виконавські інтерпретації репертуару, з якими вони ознайомилися раніше у класі індивідуального музичного інструмента, вокалу, ансамблю, хорового диригування для сценічного представлення; поєднання різних типів інформації – аудіальної, візуальної, рухової, тактильної. На другому етапі (набуття операційно-інтерпретаційних умінь) виконуються творчі поліхудожні проекти, готуються театралізовані поліхудожні презентації музичних творів. Важливу роль при цьому відіграє створення поліхудожнього контексту музичного твору в позааудиторній діяльності (за вибором студента). На третьому етапі (художньо-комунікативному) основна увага зосереджується на виконанні творчих проектів, ураховуючи при цьому індивідуальні здібності до різних видів мистецтв кожного з учасників; моделюються різноманітні ситуації художнього сприймання, прогноуються відповідні дії «лектора-музикознавця», «екскурсовода», «конферансьє». Майбутні педагоги відпрацьовують уміння створювати емоційний поліхудожній фон із метою сприймання музичних творів широкою аудиторією. На четвертому етапі (рефлексивно-самокоригувальному) студенти здійснюють саморефлексію поліхудожніх умінь, порівнюючи власні продуковані пропозиції на різних етапах вивчення ІМ та АМТ, систематизують власні досягнення щодо творчих ідей та їх утілення, аналізують їх, визначають перспективи подальшого поліхудожнього пізнання.

Отже, для розв'язання завдань методичного блоку 4 варто скористатися такими методами: мистецького провокації («Що було б, якби Бах був живописцем», «Як би я зобразив музику Лятошинського» та ін.), симультанно-асоціативним, сюжетно-рольовими іграми у ході презентацій поліхудожніх інтерпретацій музичних творів, стимулювання саморефлексії. При цьому пропонуються такі форми: міні-дискусії (обговорення пропозицій), конкурс прогнозів (можливих заходів та їх тематики), відвідування занять і репетицій із фахової підготовки майбутніх учителів інших дисциплін (хореографії, образотворчого мистецтва тощо), блиц-представлення власної участі у синтезі мистецтв цілісного художнього образу, проведення «концертів» (із добором сценографічного оформлення) за творами, вивченими на заняттях із ІМ та АМТ, творчі завдання інтегративного змісту (картини-вистави, музична анімація творів образотворчого мистецтва, музичні театралізації програмних творів тощо); практичні управління (у концертній залі, на виставці, в театрі тощо)

з метою відтворення ситуацій сприймання творів; розробка різних моделей спілкування з аудиторією.

Висновки. Посилення уваги до поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики є відповіддю на запити часу, передусім на об'єктивні вимоги інтегрування різних мистецьких сфер в єдиному освітньому процесі. Оптимальною площиною для поліхудожньої підготовки серед усіх фахових дисциплін постають курси історії музики та аналізу музичних творів, в які вже закладено поліхудожній потенціал. Результатом такої підготовки є певний рівень поліхудожньої підготовленості як інтегральної професійної якості, що охоплює знання з різних видів мистецтв та умови їх синтезування, емоційність сприймання творів, мотивацію до художнього, цінності в різних видах мистецтвах, розвинені практичні вміння особистості, її здатність до саморефлексії. Поліхудожня підготовка допоможе студентам-музикантам у майбутній професійній діяльності реалізувати завдання формування цілісної особистості учнів через повноцінне залучення їх до різних видів мистецької творчості.

Представлені у статті методика та алгоритм поліхудожньої підготовки слугуватимуть орієнтиром для визначення інноваційних стратегій фахового становлення студентів-музикантів педагогічних університетів.

Перспективи подальших наших досліджень вбачаємо у розробці методик поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики у процесі організаційно-змістового інтегрування фахових дисциплін, зокрема у спрямуванні на розвиток здібностей виконавської інтерпретації та на методику роботи з учнями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Яюєци Ван. Формування поліхудожнього світогляду майбутнього вчителя музики як педагогічна проблема / Ван Яюєци // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2016. – № 3. – С. 76–79.
2. Комаровська О. А. Поліmodalність художнього таланту / О. А. Комаровська // Мистецтво та освіта. – 2010. – № 4. – С. 10–14.
3. Коробецька С. Ю. Елементи міждисциплінарної інтеграції в сучасній мистецькій освіті / С. Ю. Коробецька // Сучасна музика в сучасному світі : зб. наук. пр. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – Вип. 4. – С. 117–120.
4. Масол Л. М. Художньо-педагогічній технології в основній школі: єдність навчання і виховання : метод. посіб. / Л. М. Масол. – Харків : «Друкарня Мадрид», 2015. – 178 с.
5. Шевченко Г. П. Эстетическое воспитание в школе : учеб.-метод. пособие / Г. П. Шевченко. – К. : Рад. шк., 1985. – 144 с.
6. Юсов Б. П. Взаимосвязь культурологических факторов в формировании современного художественного мышления учителя образовательной области «Искусство» / Б. П. Юсов // Избранные труды по истории, теории и психологии художественного образования и полихудожественного воспитания детей. – М., 2004. – С. 76–84.

Дата надходження до редакції: 12.09.2018 р.